

מסכת פסחים
כוס קידוש וכוס ברכת
המזון
דף קב' עמ' ב' וקג' א'

ערך: דוד זינגר

דיני הפסקה בסעודה לצורך קידוש

הקדמה:

כוס של יין בברכת המזון:

לאחר ברכת המזון נהוג לברך את ברכת "בורא פרי הגפן" ולשתות כוס של יין .
קיימת מחלוקת בשאלה מתי חובה לעשות כך.
ישנם הסוברים שבכל אכילה שמברכים בה ברכת המזון-חובה לברך על "כוס של ברכה".
אחרים סוברים שהחיוב מוטל רק על שאכלו יחד.
יש דעות לפיהן אין חובה ו"כוס של ברכה" היא מנהג.
למעשה, נוהגים לברך על "כוס של ברכה" בעיקר בעת שמחות.

גמרא:

תנו רבנן: בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהן היום

אנשים שישבו לאכול ביום שישי והמשיכו את הסעודה עד כניסת שבת.

**מביאין לו כוס של יין ואומר עליו קדושת היום והשני אומר עליו ברכת המזון -
דברי רבי יהודה**

לדעת רבי יהודה : מביאים לשולחן כוס יין ועושים קידוש ואחר כך לוקחים כוס שנייה ואומרים ברכת המזון באמצע הסעודה (על ידי כך מפסיקים את אכילת סעודת יום חול) וממשיכים לאכול.

רבי יוסי אומר: אוכל והולך עד שתחשך ; גמרו , כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון, והשני אומר עליו קדושת היום

לדעת רבי יוסי : לא מפסיקים את סעודתם , אלא ממשיכים לאכול ובסוף הסעודה מביאים 2 כוסות. על הראשונה מברכים ברכת המזון ועל השנייה עושים קידוש.

מצוות כחבילה

שאלה:

אמאי? ונימרינהו לתרוייהו אחדא כסא?

מדוע צריך 2 כוסות נפרדות, אפשר באותה הכוס לעשות קידוש ולברך עליה "ברכת המזון"?

תשובה:

אמר רב הונא אמר רב ששת: אין אומרים שתי קדושות על כוס אחד;

מאי טעמא?

אמר רב נחמן בר יצחק: לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות.

חיבור 2 מצוות (קידוש וכוס ברכת המזון) דומה לאדם שמחבר דברים ביחד לחבילה אחת. מצוות לא מחברים ביחד - לכל מצווה יש לתת את הכבוד שלה.

שאלה:

ולא?

לא מחברים מצוות ביחד?

והא תניא: 'הנכנס לביתו במוצאי שבת מברך על היין ועל המאור ועל הבשמים, ואחר כך אומר הבדלה על הכוס ואם אין לו אלא כוס אחד - מניחו לאחר המזון ומשלשן כולן לאחרינו.'

למדנו בברייתא שאדם צריך לעשות הבדלה כשנכנס לביתו במוצאי שבת אם אין לו מספיק יין גם להבדלה וגם לברכת המזון, אוכל ובזמן ברכת המזון משתמש בכוס "ברכת המזון" ועושה גם הבדלה. מכאן הוכחה שיש מקרים בהם מחברים ביחד מצוות ועושים אותן כחבילות.

תשובה:

אין לו שאני.

בדרך כלל, לא מחברים מצוות ביחד. אלא שהמקרה בברייתא הוא מיוחד, משום שמדובר במקרה בו אם לא היו מחברים את המצוות, לא ניתן היה לקיים אחת מהן.

מסקנה:

מלכתחילה לא מחברים 2 מצוות ביחד, בדיעבד אפשר לחבר.

שאלה:

והא יום טוב שחל להיות אחר השבת, דאית ליה, ואמר רב: יקנ"ה [ברכת היין, קידוש, ברכת נר, ברכת הבדלה]?!
במקרה שיום טוב חל במוצאי שבת, עושים את קידוש יום טוב וההבדלה על אותה הכוס, שאמר רב: סדר הברכות על כוס היין יהיה: יין (בורא פרי הגפן, קידוש (קידוש היום) נר (בורא מורא האש) והבדלה (המבדיל בין קודש לחול).

תשובה:

אמרי: מדלא אמר זמן - מכלל דבשביעי של פסח עסקינן, דכל מאי דהוה ליה - אכיל ליה, ולית ליה.
מדובר בשביעי של פסח (לומדים זאת מכך שלא מוזכרת ברכת הזמן (שהחיינו) והיום טוב היחיד שאין בו ברכת "שהחיינו" הוא שביעי של פסח). ההלכה של רב נאמרה על מקרה שלא נשאר לו יין (השתמשו בכל היין שהיה בארבע כוסות). שוב מדובר במקרה של בדיעבד שאין יין, אבל מלכתחילה לא מחברים 2 מצוות ביחד.

שאלה:

והא יום טוב ראשון, דאית ליה, ואמר אביי: יקנ"ה [ברכת היין, קידוש, ברכת נר, ברכת הבדלה, שהחיינו], ורבא אמר יקנ"ה?!
אומרת הגמרא: מהמחלוקת בין אביי לרבא בעניין קידוש ביום טוב ראשון של פסח שחל במוצאי שבת, ניתן לראות שעל אותה הכוס עושים גם קידוש וגם הבדלה. במקרה זה לא ניתן להגיד שזה במקרה שלא נשאר לו יין, שהרי בתחילת ליל הסדר ברור שיש מספיק יין.

תשובה:

אלא הבדלה וקידוש - חדא מילתא היא, ברכת המזון וקידוש - תרי מילי נינהו. יש הבדל בין מצוות קידוש ומצוות הבדלה (שתיהן קשורות בהבדל בין זמנים) לבין קידוש וברכת המזון שהן מצוות שונות. מצוות דומות כמו קידוש והבדלה, אפשר לחבר ביחד. מצוות שונות כמו קידוש וברכת המזון לא עושים כחבילה ולא מחברים אותן ביחד.

סדר ברכות בקידוש של יום טוב שחל במוצאי שבת

גופא: יום טוב שחל להיות אחר השבת. מאחר והזכרנו את עניין קידוש של יום טוב במוצאי שבת, הגמרא עוסקת בגוף העניין.

בעניין זה יש דעות רבות:

הקדמה:

ביום טוב שחל במוצאי שבת צריך לברך 4 ברכות. ישנן דעות שונות מהו סדר הברכות.

יין = "בורא פרי הגפן"

קידוש = קידוש היום

נר = "בורא מאורה האש"

הבדלה = "המבדיל"

רב אמר יקנ"ה: (א) יין (ב) קידוש (ג) נר (ד) הבדלה (קודם סדר קידוש ואחר כך הבדלה. קדושת היום חשובה יותר מהבדלה).

שמואל אמר ינה"ק: (א) יין (ב) נר (ג) הבדלה (ד) קידוש. (קודם סדר הבדלה ואחר כך קידוש. קדושת שבת חשובה יותר ויש קודם להוציא את השבת ורק אחר כך לעסוק בעניין יום טוב).

ורבה אמר יהנ"ק : א) יין ב) הבדלה ג) נר ד) קידוש

ולוי אמר קני"ה : א) קידוש ב) נר ג) יין ד) הבדלה.

ורבנן אמרי קני"ה : א) קידוש ב) יין ג) נר ד) הבדלה

מר בריה דרבנא אמר נקי"ה א) נר ב) קידוש ג) יין ד) הבדלה

מרתא אמר משמיה דרבי יהושע ניה"ק : א) נר ב) יין ג) הבדלה ד) קידוש.

שלח ליה אבוה דשמואל לרבי : ילמדנו רבינו סדר הבדלות היאך?

שלח אביו של שמואל מכתב שאלה לרבי : מהו סדר הברכות כשחל יום טוב במוצאי שבת?

שלח ליה : כך אמר רבי ישמעאל בר רבי יוסי שאמר משום אביו שאמר משום רבי יהושע בן חנניה : נהי"ק

ענה רבי : ששמע את ההלכה בשם רבי ישמעאל בן רבי יוסי שאמר את ההלכה בשם אביו, ששמע את ההלכה מרבי יהושע בן חנניה שאמר **סדר הברכות הוא - נר, הבדלה, יין, קידוש.**

אמר רבי חנינא : משל דרבי יהושע בן חנניה

רבי חנינא מביא משל ששמע מרבי יהושע בן חנניה המסביר מדוע קודם מברכים על הנר ועושים הבדלה ורק אחר כך מברכים על היין ועושים קידוש.

למלך שיוצא ואפרכוס נכנס, מלווין את המלך ואחר כך יוצאים לקראת אפרכוס!

השבת משולה למלך ויום טוב משול לאפרכוס (שר הממונה על מחוז). השבת קדושתה ומעלתה גדולות יותר. המצב של יום טוב שחל בשבת, דומה למצב של מלך שיוצא מעיר ובאותו הזמן נכנס לעיר השר הממונה על המחוז - נכון יותר קודם ללוות את המלך שכבודו גדול יותר, ורק אחר כך ללכת לשר הממונה.

שאלה:

מאי הוי עלה?

האמוראים קיבלו את דעתו של רב שקודם עושים סדר קידוש (יין וקידוש) ורק אחר כך עושים הבדלה (נר והבדלה).

שואלת הגמרא מה תהיה ההלכה במקרה שצריך להוסיף את ברכת הזמן (שהחיינו)?

תשובה: (מחלוקת):

אביי אמר: יקזנ"ה

ורבא אמר יקנה"ז ;

רבא	אביי
א) יין ב) קידוש ג) נר ד) הבדלה ה) זמן (שהחיינו)	א) יין ב) קידוש ג) זמן (שהחיינו), ד) נר ה) הבדלה

והילכתא כרבא

וההלכה כרבא.